

ISTEN NEM HALT MEG!

3. Új evangelizálás a mai Európában Az egység a keresztények létkérdése

(2013. december 9.)

(Bevezető)

Jean Guitton francia katolikus filozófus két szóval jellemezte korunkat: *ateizmus* – *ökumenizmus*. Látva a szekularizmus és az ateizmus terjedését, Jézus búcsúbeszédére utalva hangoztatta, hogy *a kereszténység létkérdése az egység* és a közös tanúságtétel Jézus Krisztusról, hogy a világ higgyen.

Egy rövid átfogó európai panoráma után most majd főleg a katolikus Egyház önértelmezéséről és az egyházak közötti párbeszédéről szólok.

Emlékeztetőül és bevezetőül megismétlek néhány gondolatot előző két előadásomból: a mai ateizmusról és a keresztény hit mai nehézségeiről, Jézus Krisztus Istenéről.

A mai Európában az emberek jelentős része úgy él, *mintha Isten és túlvilág nem létezne* – és valóban számukra nem létezik! Nincs túlvilági üdvösség, tehát e világon túlmutató reménység sem. „Semmi más, csak a föld!” – hirdette Nietzsche; „Az ember számára az ember a legfőbb lény” – fogalmazta meg gyökeres ateizmusát Marx; majd Freud is igyekezett leleplezni (!) a vallásos illúziót. Ezeket a képpromboló gondolkodókat nevezte Paul Ricœur a „gyanú mestereinek”. Hozzájuk csatlakoznak a szcientisták (a tudományra támaszkodó ideológusok) és a pozitivisták, a különféle racionalisták. Igazában ezek az ideológiák is lealdozóban vannak. A posztmodern kritika szerint ezek még visszaopták az abszolútot, a mítoszt. Az ideológiákat megtestesítő totalitarizmusok bukásával alábbhagy a harcos, agresszív ateizmus vagy vallásellenesség is.

De a vakbuzgó, fanatikus hívőknek is alázatosabbaknak kell lenniük. Erre figyelmeztet Jean-François Six, francia pap, aki a Nem Hívők Vatikáni Titkárságának is konzultora volt, és mélyrehatóan foglalkozott hit és hitetlenség problémájával: *A hitetlenség és a hit nem az, aminek hiszik.*¹ Igaz, a régebbi, „harcos” ateizmus mára már eltűnőben: a prométheuszi lázadásnak vége, az emberek ma-

---

¹ J.-F. Six, *L'incroyance et la foi ne sont pas ce qu'on croit*, Le Centurion, Paris, 1979, 7–8., 85–86.

napság inkább szkeptikusok. De ma meg kell kérdőjeleznünk a magabiztos, sokszor fanatikus hívők magatartását is, akik a hit nevében elítélik a nem hívőket. A hit világosság is, de homály is. Az éjszakában virrasztók hite nem lehet „diadalmos”, hanem tapogatódzó, alázatos. „A hit hívás; a hit mindenekelőtt a szeretet rendjéhez tartozik. Bizalom Abban, aki beléd vetette bizalmát – és mindig elsőnek szeret. Továbbá a hit kérdés: miért szeret Ő? Miért szereti az emberiséget? miért szeret engem? Miért az Ő, ami: Szeretet.” *A hit Isten ingyenes ajándéka.* „A hit és a hitetlenség nem egy formulában fejeződik ki, hanem a szívben. (...) Annál, aki ateistának vagy agnosztikusnak vallja magát, meglehet még egy bizonyos becsületesség, hogy elismerje: az ember számára Isten ’olyan óceán, amely számára nincs bárkánk, se vitorlánk’, mint Littré mondta.”
A nem hívők joggal ítélik el az olyan öntelt keresztényeket, akik azt hiszik, hogy ők birtokolják az Igazságot, és birtokolni akarják még Istent is.

I. Európai távlatok az Evangélium hirdetéséhez

Ha Európa panorámájára vallási szempontból egy pillantást vetünk, főleg három problémával kell szembenéznie az új evangelizálásnak: 1) az elméleti és gyakorlati materializmus felveti az ember problémáját; 2) az ateizmus terjedése *Istenképünk revízióját*; 3) az új vallási élmények, ezoterikus vallásosság keresése a *keresztény hit igazi mivoltának* problémáját.²

1) Mindenfajta *humanizmus* megegyezik abban, hogy az *embert és annak sorsát* helyezi érdeklődése középpontjába. Természetesen más az ateista és más a keresztény humanizmus felfogása az emberről, aki test-lélek egysége, értelemmel és szabadsággal megáldott lény, tehát személy, akinek örök rendeltetése van. Az elméleti, főleg marxista ateizmus (ideológia) ma kevésbé hódít, miután a marxista-kommunista rendszer összeomlott. De Kelet-Európában is, miként a nyugati jóléti társadalmakban a gyakorlati materializmus, szekularizmus egyre jobban terjed, mint jeleztem. Az emberek úgy élnek, „mintha Isten nem létezne”. Ez az ateizmus természetesen visszahat az ember értelmezésére is.

A Nyugat-Európában végzett felmérések azt mutatják, hogy – paradox, érthetetlen módon – sokkal *nagyobb* azoknak a száma, akik *nem hisznek a halál utáni életben*, mint azoké, akik nem hisznek Istenben (csak 43 százalék hisz a halál utáni életben, viszont 75 százalék hisz Istenben). Ha jobban megvizsgáljuk a magukat istenhívőknek vallókat, láthatjuk, hogy „istenük” valami szétfolyó isteni valóság, sokan nem a személyes Istenben, még kevésbé Jézus Krisztus Is-

---

² Az olasz jezsuiták kéthetenként megjelenő folyóiratának, a *La civiltà Cattolica*nak 1992. január 18-i szerkesztőségi cikke a szinódus zárónyilatkozatára reflektálva vázolja az európai új evangelizálás tartalmi szempontjait. Egy korábbi vezércikk (1991. XI. 16.; lásd cikkemet az *Új Ember* 1991. december 8-i számában) Európa vallási helyzetét írta le éppen az új evangelizálás szempontjából.

tenében hisznek. Mindenesetre, ahogy az evangelizálással foglalkozó színódus zárónyilatkozata is hangsúlyozta: az új evangelizálás sürgető feladata, hogy hirdesse a Jézus Krisztus által megígért örök életet és feltámadást; mert e reménység nélkül az ember nem tudja felülmúlni a szenvedéseket, nem tud értelmet adni életének. Persze az Istennel való boldog örök élet reménye nem csökkenti evilági elkötelezettségünket, hiszen annak feltétele éppen a szolgáló szeretet.

2) Már múlt alkalommal szoltam az *igaz Istenbe vetett hitről: tulajdonképpen e nélkül nem lehet az ember misztériumáról*, eredetéről és végső rendeltetéséről sem beszélni, hiszen *az ember Istenhez rendelt lény* („*fecisti nos ad Te*”, Ágoston), csak Istenben teljesezhet be. A gyökeres, következetes Isten nélküli vagy Isten-ellenes humanizmus = ember ellenes humanizmus. (Lubac megállapítását gyakran idézték a pápák.) Ha napjainkban az elméleti (egzisztencialista, marxista, szocialista) ateizmus „divatja” csökkent is, a vallási közömbösség és a vallásnélküliség, teljes evilágiság (szekularizmus) egyre inkább terjed. Amint említettem, a magukat Isten-hívőknek vallók hite is sokszor szétfolyó, panteista vagy deista vallásosság; ezek a „hívők” nagyon messze vannak a személyes Isten, főleg Jézus Krisztus Istene (az Atya, a Fiú, a Szentlélek) megvallásától. A színódusi zárónyilatkozat hangsúlyozta, hogy Európa új evangelizálásában *központi feladat: hirdetni a kinyilatkoztatás Istenét, tehát azt, hogy az Atya örök szeretettel szeret bennünket, ezért elküldte Fiát, Jézus Krisztust, hogy mindaz, aki benne hisz, örökké éljen. Isten szeret engem: Fiát adta értem. Krisztus szeret engem, önmagát adta értem.*

Emellett továbbra is fontos szerepe van egy bizonyos megújított „apologetikának”, *hitvédelemnek*, a szó kedvező értelmében. Vagyis éppen a modern racionalizmusnak, az ember- és természettudományokra hivatkozó újpozitivizmusnak meg kell mutatnunk, hogy hitünk értelmes hódolat, *rationabile obsequium*, tehát nem az irracionáléba ugrik be a hívő, hanem – miután megvizsgálta a hitre invitáló jeleket – értelmes döntés alapján kötelezi el magát.³ A hit szerintünk *racionalis* ésszerű), de nem *racionalista* elköteleződés, döntés, hiszen az emberi szabadság végső soron a kegyelem erejében, Isten megvilágosító és megerősítő segítségével kötelezi el magát. Előző alkalommal Pascalt idéztem: „A szívnek megvannak az érvei, amelyeket az ész nem ismer.” És Ágostont: „*A szeretet az a szem, amellyel megláthatjuk a Szeretet-Istent.*” De a hit – ismétlem – nem beugrás az irracionáléba. A katolikus felfogás itt eltér a protestáns fideizmustól. Magyarországon a negyvenéves ateista–marxista ideológia, áltudományosság után különösen szükség van arra, hogy válaszoljunk az ateista ideológia ellenvetéseire, különösen is a szcientizmusra (a tudományra hivatko-

³ A racionalista harcos ateista, Richard Dawkins azt állítja, hogy a hit/hívés, amely *nem támaszkodik érvekre*, az egyik legnagyobb földi baj (vírushoz hasonlítja). Az ateizmus az evolúció megértésének logikus kiterjesztése. A tudomány nem hagy helyet a vallásos hitnek.

zó istentagadásra), és feltárjuk az istenhit metafizikai és teológiai alapjait. Jól lehet mindig hangsúlyoznunk kell, hogy például az istenérvek esetében nem olyan bizonyításról van szó, mint egy matematikai levezetésnél.

3) Minderre fokozottabban szükség van egész *Európában és Észak-Amerikában*, amikor egy bizonyos *irracionális vallási megújulás* is tapasztalható, amely szinte lecsap az *ezoterikusra*, a keleti vallási élményekkel rokonszenvez, bizonyos *Ersatzokat* (pótlékokat) keres az igazi vallásosság helyett, enged a szekták kísértésének. Kétségtelen, hogy a zsinat szellemében nemcsak az ökumenikus (tehát a keresztények közti), hanem a vallásközi párbeszéd is fontos feladat, sőt a nem hívő világgal, tudománnyal és kultúrával is folytatni kell a párbeszédet, de ez nem jelentheti keresztény hitünk felhígítását, nem hozhat vallási relativizmust és szinkretizmust. Az új evangelizálásnak egyik lényeges feladata, hogy Jézus Krisztus misztériumát és a katolikus tanítást a maga tisztaságában hirdesse. Világos, hogy mindennek a zsinat által is körülírt vallásszabadság és tolerancia szellemében, a másik véleményét tisztelő, a másik igazsága felé nyitott magatartással kell történnie. Száműzendő minden prozelitizmus, kényszerítő, türelmetlen térítés.

II. Keresztény önazonosság – ökumenizmus

A fentiekből következik: egyrészt a szekularizálódás – az elkereszténytelenedés folyamatát betetőző teljes evilágiság, ateizmus –, másrészt a kereszténység *szektásodása* és bizonyos ezoterikus, szétfolyó új vallásosság terjedése felveti a *keresztény önazonosság* kérdését. Az „új vallásosság” bizonyos megnyilatkozásai is az egyház-intézmény elleni tiltakozással kezdődnek: egyes csoportok elszakadnak a hivatalos egyháztól („*Jézus igen, egyház nem!*” jelszóval); elvetve a jogi intézményes keretet valami emberi melegséget keresnek a kis közösségekben, imacsoportban. Bizonyos Jézus-mozgalmak vagy nem katolikus „karizmatikus” mozgalmak idesorolhatók. De a keleti vallások (hinduizmus, buddhizmus) befolyására terjed a jóga, a zen, a transzcendentális meditáció gyakorlata is. Az ezoterikus vallási élményre vágyó nem hívők vagy az egyházukat elhagyó keresztények útjukon a „sokarcú Jézussal” találkoznak, aki néha Buddha alakját ölti fel. A *Bhagavad Gítában* felfedezik a Nyolc boldogságot, Gandhi tanaiban a Hegyi beszéd erőszakmentességét. Ez a szinkretizmus ugyan kedvez a toleranciának és a pluralizmusnak, ugyanakkor veszélyes vallási relativizmust rejt magában.

A zsinati egyháztan és Ferenc pápa

Kétségtelen tény, hogy korunk legjelentősebb egyházi eseménye a fél évszázaddal ezelőtt, 1962–1965 között megtartott *II. Vatikáni zsinat* volt. Amikor 1959. január 25-én XXIII. János pápa (1958–1963) bejelentette, hogy egyetemes zsinatot kíván összehívni, még ő maga sem látta pontosan, milyen kérdéseket tárgyalnak meg, merre tart majd, mit eredményez a zsinat. A Szentlélek indítására kitérte az ablakokat, hogy friss levegő áradjon be. Később egyes kritikusok megjegyezték: olyan huzat támadt, amely felforgatta az egyház életét. A második ülészaktól VI. Pál pápa (1963–1978) vezette, és ő fejezte be a zsinati munkákat. VI. Pál pápának, majd II. János Pálnak (1978–2005) kellett szembenéznie a zsinat után kitört válsággal, a „recepció” nehézségeivel, a haladó és konzervatív irányok közti vitákkal.

A zsinat „*kopernikuszi fordulatot*” hozott a katolikus Egyház életében és küldetésében.⁴ Yves Congar domonkos, a zsinati egyháztan egyik előkészítője hangoztatta:⁵ „XII. Pius egyháza – jóllehet e nagytekintélyű pápának szellemi kisugárzása rendkívüli volt – valami hihetetlen képet mutatott, amiről a mai fiataloknak fogalmuk sincs. Róma abban az időben minden területen szigorúan és hatékonyan gyakorolta a szabályozó szerepet, az ellenőrzést: nemcsak a teológiában, amely akkor a római skolasztika volt, hanem a jogrendszer, az erkölcs és a kultúra területein is. Ehhez viszonyítva XXIII. János pápa igen nagy újdonságot hozott. Már magának az új pápának a személyisége is nagyon különbözött elődjétől: XII. Pius arisztokratikus megjelenésű volt, zárkózott; János pápa szegény családból származott, mindig is közel maradt az egyszerű emberekhez. Mihelyt megválasztották, rögtön olyan tetteket hajtott végre, amelyek új stílust jeleztek. Például meglátogatta a Regina Coeli börtönt. Kiadta *Pacem in terris* kezdetű körlevelét, amelynek rendkívüli visszhangja lett. Az emberek rögtön érezték, hogy testvérük szól hozzájuk. De főleg legkiemelkedőbb tettét kell említünk: hamarosan megválasztása után bejelentette, hogy egyetemes zsinatot hív össze. (...) János pápa szót engedett az Egyháznak, míg XII. Pius uralkodása alatt lényegében megelégedtek a pápa szavainak visszhangozásával.”

A II. Vatikáni zsinat kiegészítette az 1870-ben félbeszakadt I. Vaticanum egyháztanát: a mostani zsinat újdonságaihoz tartozik többek között a *Lumen gentium* 22–26. pontja a *püspöki kollegialitásról és püspökszentelésről* (a zsinat eldöntötte, hogy ez az egyházi rend teljessége). Továbbá kidomborította a keresztények egységének ügyét és a világiak szerepét az egyház küldetésében. Yves Congar domonkos ezt hangsúlyozta már a zsinat előtt és alatta is. Annak idején *így jellemezte a kérdéses „kopernikuszi fordulatot”*: „A túlnyomóan jogi

⁴ Jan Grootaers, *De Vatican II à Jean-Paul II, Le grand tournant de l'Église catholique*, Le Centurion, Paris, 1981.

⁵ 1975 decemberében a *La Croix* című katolikus napilapnak adott interjújában.

felfogást felváltotta a kegyelem ontológiai primátusa, a rendszer elsőbbségét a keresztény emberi személy állítása, a tekintély struktúráit az Isten népe; jobban elismerték a római monarchia mellett a püspökök egyetemes kollégiumának helyét, a helyi szervezeteket, továbbá az Ecclesia-gyülekezet eszméjét, vagyis azt, hogy az Egyház kommunió, (szeretet)közösség.”

A II. Vatikáni zsinat egyháztana (*Lumen gentium* 4 és 8) szerint az Egyház, a Krisztusban hívők közössége a Szentháromság szeretetközösségéből forrászó *koinonia, communio, szeretetközösség*. Ez az Egyház látható közösség és kegyelmi valóság; szent, mert a feltámadt Krisztus Lelke, a Szentlélek élteti, de tagjai nem öröklik a Fő szentségét, bűnösök, ezért az egyház állandóan megtisztulásra, reformra szorul: a bűnbánat útját járja, míg itt a földön vándorol. A pápa Róma püspöke és az egyetemes Egyház pásztorja: „Isten szolgáinak szolgálója.”

XXIII. János az Egyház megújulását és korszerűsödését célzó II. Vatikáni zsinat meghirdetésével, VI. Pál a zsinat szellemét megszabó *Ecclesiam suam* kezdetű párbeszéd-körlevelével szintén „szegény és szolgáló Egyházat” akart megvalósítani, hogy ezzel is egyengesse az ökumenizmus útját, segítse a keresztények egyesülését.

Yves Congar domonkos teológus, az egységtörekvés egyik élharcosa emlékeztetett rá: *VI. Pál kijelentette: tudatában van annak, hogy az egység útján a legnagyobb akadály a pápa (vagyis a pápai primátus gyakorlása), jóllehet küldetése a kommunió, a keresztények szeretetközösségének szolgálata.*

Ökumenikus jelentőségű volt, hogy II. János Pál 1995. május 25-i *Ut unum sint* (*Hogy egyek legyenek*) kezdetű enciklikájában (95–96) hangsúlyozta *a pápai primátus gyakorlásának helyes módját.*

„Amikor a katolikus Egyház azt mondja, hogy Róma püspökének feladata megfelel Krisztus akaratának, e feladatot nem választja el a püspökök kollégiumára bízott küldetéstől, ők is »Krisztus helyettesei és megbízottai« (LG 27). Róma püspöke a »kollégiumhoz« tartozik, s ők testvérei a szolgálatban. (...) Meg vagyok róla győződve, hogy ebben a tekintetben különös felelősségem van, mindenekelőtt a keresztény közösségek többsége ökumenikus törekvésének észrevételében, továbbá, hogy meghalljam a felém irányuló kérést: találjam meg a primátus gyakorlásának olyan formáját, mely – küldetésének egyetlen mozzanatáról sem mondva le – kitárul az új helyzet felé.”

II. János Pál enciklikájának (*Ut unum sint* = *Uus* 95–96.) most idézett szakasza „a primátus gyakorlásának új formájáról”, valamint a körlevél egész 6. fejezete (88–97.) *Róma püspökének egységsszolgálatáról* már korábban is foglalkoztatta a teológusokat. II. János Pál szemlélete tehát nem teljesen új, hiszen ő maga is gyakran hivatkozik a II. Vatikáni zsinat dokumentumaira, ezek viszont már az ökumenikus katolikus teológia korábbi kutatásainak gyümölcsei.

Yves Congar domonkos *Az Egyház és a pápaság (=Ép)* című gyűjtőköteté⁶ első, 1983-as tanulmányában *A pápa, Nyugat pátriárkája* címmel az ökumenizmus szempontjából igen jelentős, *történeti* kérdéssel foglalkozik. Bőséges történeti dokumentációra támaszkodva *relativizálja a pápaság abszolutisztikus felfogását, amely az I. Vaticanumon érte el csúcspontját.*

Péter utóda, Róma püspöke mindenekelőtt *püspök a többi között*, az első, tagja a püspökök kollégiumának, és pedig felszentelése folytán az – a hit közösségében.

De a kollégiumon belül Róma püspöke, mint Péter utóda, *különleges karizmát kap: a funkció (szerep) karizmáját*, amely az apostoli kollégiumban és az egyetemes egyházban birtokolt *péteri kiváltságok* örökösévé teszi őt. Felszenteltnek kell lennie a kollégium és az egyház közösségében. Jogi szempontból felsőbb és független, de *a hit közössége szempontjából függő*. Ez nagyon lényeges. Itt tehát a *szentségi rendben* mozgunk, amelyhez, úgy tűnik, az ortodox teológia ragaszkodik.

Y. Congar eszmélődéseit követve örömmel állapíthatjuk meg, hogy Ferenc pápa következetesen a „Róma püspöke” címet használja. A pápa minden megnyilatkozása és gyakorlata világosan arra vall, hogy teljes szívvel igyekszik megközelíteni a *„szegény és szolgáló egyház”* zsinati eszményét, és így határozottan az egyházak egységén munkálkodik.

Ferenc pápa most megjelent ***Evangelii Gaudium (Az Evagélium öröme)*** kezdetű apostoli buzdítása 32. pontjában pedig kifejezetten programként fekteti le az említett megújulást (ugyanazokra a pápai megnyilatkozásokra hivatkozva, mint Y. Congar):

„Amikor arra kapok felszólítást, hogy úgy éljek, ahogyan másoktól is megkívánom, gondolnom kell a pápaság megtérésére is! Rám tartozik, hogy mint Róma püspöke nyitott legyek a keleti javaslatokra: úgy gyakoroljam szolgálatomat, hogy az hűségesebb legyen Jézus Krisztus szándékaihoz és az evangelizálás jelenlegi szükségleteihez. Már II. János Pál segítséget kért (a teológusoktól), hogy 'olyan formát találjon a primátus gyakorlásának – egyáltalán nem mondván le küldetése lényegéről – amely megnyílik az új helyzetnek.' (Ut unum sint, 95.). Keveset haladtunk előre ebben az irányban. A pápaságnak és az egyetemes Egyház központi struktúrájának is szüksége van arra, hogy meghallja a hívást a lelkipásztori megtérésre. A II. Vatikáni zsinat is állította (*Lumen gentium*, 23), hogy az ősi pátriárkai Egyházakhoz hasonlóan, 'napjainkban a püspökkari konferenciák sokféle és hatékony segítséggel járulnak hozzá ahhoz, hogy a kollegialitás szelleme kézzelfogható módon megnyilatkozzék'. De ez a

---

⁶ Cardinal Y. Congar, *Église et papauté*, Cerf, Paris, 1994
<http://www.tavlatok.hu/38elottiek/tavlatok25.htm#25szemle>

kíváncsi nem valósult meg teljesen, mert még nem dolgozták ki kellőképpen a püspökkari konferenciák olyan státúsumát, amely konkrét feladatokra felhatalmazza őket, beleértve bizonyos tanbeli tekintélyt is. A *túlzott centralizálás*, ahelyett, hogy segítene, bonyolítja az Egyházéletét és missziós dinamizmusát.” (Kiemelések tőlem – Sz. F.)

Ökumenikus párbeszéd

A Krisztus-hívők megosztottságának fájdalmas tényét akarja orvosolni a század elején elindult és szépen kibontakozott *ökumenikus mozgalom*, amelybe a II. Vatikáni zsinat óta a katolikus egyház is egyre jobban bekapcsolódik, bár nem tagja a Tanácsnak.

Az *Egyházak Világtanácsa* alakuló közgyűlésén, 1948-ban Amszterdamban ezt a legegyszerűbb hitvallást fogadták el: az Ökumenikus Tanács „azon egyházak testvéri társulása (fellowship), amelyek *megvallják a mi Urunkat, Jézus Krisztust mint Istent és Üdvözítőt*”. Az Új-Delhiben tartott harmadik közgyűlésén (1961) így bővült a hitvallás (az ortodox küldöttek és több protestáns javaslatára): „*azon egyházak testvéri társulása, amelyek a Szentírás szerint Istennek és Üdvözítőnek vallják a mi Urunkat, Jézus Krisztust, és az a törekvésük, hogy válaszoljanak közös hivatásukra az egy Isten, az Atya, a Fiú és a Szentlélek dicsőségére.*”

Persze tudjuk, hogy a Világtanácsnak nincs tanbeli és egyházfegyelmi joghatósága a tágelyházak fölött; határozatai tanácsadó és cselekvésre indító jellegűek, de nincs kötelező érvényük az egyházak és híveik hitére és működésére vonatkozóan. Így a tágelyházak vagy egyházi közösségek hitvallása is, ezen belül *egyházfogalma* is eltérő, még ha a minimális krédót el is fogadják. Sajnos, a Jézus Krisztus igaz emberségére és igaz istenségére, illetve a hívők megistenülésére vonatkozó hit is sokszor elhalványul.

De a katolikus egyház a történelmi egyházakkal, felekezetekkel folytatott *teológiai párbeszéde* újabban szép eredményeket mutat fel: több, régen élesen vitatott kérdésben konvergencia tapasztalható. Kiváló példa erre az 1999-es augsburgi katolikus–lutheránus egyezség a *megigazulásról*. Igaz, a hivatalos tekintélyek és a hívők sokasága nem „zárkózik fel” rögtön a teológusok egyetértése mellé. – Újabban nehézségek támadtak az anglikán–katolikus párbeszédben a nők pappá szentelése és más kérdésekben is.

Sajnos, mint jeleztem, a konvergens ökumenikus törekvésekkel ellentétes irányú tendenciák is vannak, amit „szektásodásnak” nevezhetünk. Jórészt „protestáns” talajon alakultak ki e szekták (Észak-Amerika különösen is kedvezett terjedésüknek); de most már világjelenség lett a keresztény egyházak és felekezetek fokozódó széttöredezése, tehát olyan csoportok, mozgalmak szaporodása, amelyek többé-kevésbé bibliai vagy keresztény gyökerűek, de szembe fordulnak a nagy egyházakkal, tanaikban pedig kevésbé ortodoxok; Jézusról szóló nézeteik a régi eretnekségekre emlékeztetnek. Általában megfigyelhető a szektáknál a

Biblia szabad (önkényes) értelmezése, a közeli (pontosan meghatározott) Úrjövét várása és egy bizonyos szétfolyó „evangélizmus”. (Persze, szekták alakulnak nem keresztény talajon, környezetben is, például a különböző keleti vallások hatására.)

Sajátos jelenség a *New Age* (Új Kor) nevű „szinkretista” (irányzatokat keverő) kulturális áramlat: ez a mozgalom olyan valóságos spirituális („misztikus”) igényre kíván válaszolni, amelyet a létező intézmények nem elégítenek ki.⁷

A római Egyház – szemben jövőjével

XVI. Benedek lemondása és Ferenc pápa megválasztása élénk visszhangot keltett a világsajtóban. Ilyen kérdéseket vetett fel: Vajon az új helyzet fordulatot hoz az Egyházban? Vajon Ferenc pápa elősegíti-e a fejlődést, jobban közelíti-e a római központú egyházat a modernséghez az utóbbi évtizedek „restaurációs” álláspontja után? – Látjuk, hogy már a II. Vatikáni zsinat által kijelölt *aggiornamento*/korszerűsödés irányában előrelépés történik a jezsuita pápával, aki „Róma püspökeként” mutatkozott be, és – a jelek szerint – XXIII. János nyomdokába lépve a „*lelkipásztori*” szempontokra helyezi a hangsúlyt.

Itt most idézek a híressé vált interjúból, amelyet az olasz jezsuiták *La Civiltà Cattolica* című folyóirata főszerkesztőjének adott (amelyet 16 jezsuita lap átvett, magyarul *A Szív: Jó napot! Ferenc pápa vagyok*, 27–28.): „*Világosan látom, hogy az a dolog, amire az egyháznak leginkább szüksége van, az az a képesség, hogy gyógyítsa a sebeket, elmelegítse a hívők szívét, hogy közel legyen az emberekhez. Én úgy látom az egyházat, mint egy tábori kórházat a csata után. Haszontalan dolog egy súlyos sebesülttől a koleszterin- és vércukorszintje után érdeklődni. Előbb a sebeket kell ellátni, utána beszélhetünk minden másról. (...) Az egyház néha apró dolgokba, kicsinyes előírásokba zárkózik. A legfontosabb azonban az első hír (= Isten országának örömhíre): Jézus Krisztus megváltott téged! Az egyház szolgálói legyenek mindenekelőtt az irgalmasság szolgálói. (...) Legyenek irgalmasak, törődjenek az emberekkel, kísérik őket jó szamaritánusként, aki lemossa, megtisztítja, fölemeli felebarátját. Ez a tiszta evangélium. Isten nagyobb, mint a bűn. A szervezeti vagy szerkezeti reformok másodlagosak, vagy csak később jönnek. Az első reform a magatartás reformja.*”

A megszokott felfogás szerint a pápa lelkipásztori szolgálatának létjogosultsága mindenek előtt *tanítói* hivatala; ez a hivatal alkotja Róma püspöke *par excellence* (kiváltképpen) szolgálatát, amelyet az Egyháznak és a világnak ad az Evangélium szerint. II. János Pál és XVI. Benedek megtestesítették – minde-

⁷ A *New Age* bemutatását és katolikus kritikáját célozza a *Jézus Krisztus, az élő víz hordozója. Keresztény reflexió a „New Age”-ről* című vatikáni dokumentum. (Szent István Társulat, Budapest, 2003.)

gyikük sajátos karizmája szerint – ezt a meggyőződést. És a római katolikus Egyház e *hagyományhoz* való ragaszkodásból születik, az a közösség – a püspökök tekintélye alatt, Róma püspökével és alatta –, amely ettől kapja sajátos arculatát: *egységét*, és azt megőrzi. Az Egyház egysége egyetlen tradíciójából (hagyományából) születik; és egyedül az Egyház lehet ennek az egyetlen *tradíciónak garantálója* (biztosító). Az elmondottak magyarázzák egyrészt a centralizáció hosszú folyamatát, amely a katolikus Egyházat jellemzi, legalábbis a második évezred eleje óta, és ellenhatásként Nyugat fokozatos függetlenülési törekvését a vallási gyámkodás alól.

A francia jezsuiták havi folyóirata, az ETUDES júniusi száma figyelemre méltó tanulmányt közöl Jean-François Chiron, a Lyoni Katolikus Egyetem teológiaprofesszorától: *A római Egyház szemben jövőjével* címmel. (Juin 2013, 785–795.)

J.-F. Chiron szerint el kell ismerni: a keresztény lét „római katolikus módra” és a *Tradíció*n való örökös eredményezte, hogy az Evangélium gyümölcsöt hozott Európában, és azon túl is az egész világon. Több jelenlegi példa igazolja ezt az *egységet teremtő* „katolikus” kereszténységet: az anglikán közösséget szétszabdalta az a tény, hogy nyugati képviselői etikai téren engedtek a modernségnek; az ortodoxia is megosztott görög és orosz ága között; továbbá a protestantizmus „evangéliumi” radikalizálódása szemben a „liberális” szárny szétaprózódásával: Róma szemében ezek mind ellenpéldák.

E szellemben utasított el Róma minden engedményt a *Tradíció*t szétbomlasztó modernitásnak. (Nem a helyes korszerűsítést célzó modernség megőrzéséről van szó!) Konkrétan: Róma számíthat még a *déli félteke* országaira (egyházaira), amelyek még nem konfrontálódtak a modernitással; az ott tapasztalható egyházi dinamizmusra, amelyről például a papi és szerzetesi hivatások sokasága tanúskodik; úgy látják, hogy *ott van az Egyház jövője*, és majd a déli félteke egyházai jótékony hatással lesznek a „nyugati” elkereszténytelenedett országokra. Addig is az Egyház igyekszik támogatni a buzgó kisebbségeket, éspedig főleg a dinamikus mozgalmakra, kisközösségekre támaszkodva. Egyébként ezt hangsúlyozza Ferenc pápa most megjelent apostoli buzdítása is, amely az új evangelizálással foglalkozik a szinódus javaslatai szerint.

Chiron professzor részletezi II. János Pál és XVI. Benedek megnyilatkozásainak és intézkedéseinek főbb mozzanatait. Ezután rátér a *Ferenc pápa által kezdett új stílusú szolgálatra*. Kiemeli: az Argentínából jött jezsuita pápa rögtön megválasztása után „*Róma püspökeként*” mutatkozott be. Ilyen címen pásztora az egyetemes Egyháznak, és nem megfordítva. Mint az egyetemes Egyház püspöke, a II. századi Antiochiai Ignác formulája szerint „*elől jár a szeretetben*”. Láttuk: Ferenc pápa új apostoli buzdítása 32. pontjában éppen azokat az intézkedéseket helyezte kilátásba, amelyet a zsinat óta sürgetnek az ökumenizmus olyan élharcos teológusai, mint például Yves Congar.

A római katolikus Egyházban jöhetnek még *meglepetések*. Ez történt XXIII. Jánossal és a II. Vatikáni zsinattal, majd II. János Pál rendkívüli személyével és *XVI. Benedek előzmény nélküli lemondásával*; most idesorolhatjuk az *új pápa fellépését*, szolgálatát is. Ferenc pápa máris meglepett bennünket különböző evangéliumi gesztusaival. Az Egyház vezetőivel és apostolaival „kilép” a templom falai közül, hogy a társadalom peremén keresse a szegényeket, kisemmizetteket, és hogy mindenkinek *hirdesse az Örömhírt*. Ezt most hivatalos formába öntötte Ferenc idézett program-dokumentumában, *Az Evangélium öröme* kezdetű apostoli buzdításában.

A kereszténység jövője jórészt az ökumenizmustól, a Krisztus-hívők egységétől függ. Hogy milyen lesz ez a konkrét, látható egyházi egység, pontosan nem lehet meghatározni. Tény az, hogy az utóbbi pápák többször hangoztatták: a katolikus egyház visszafordíthatatlanul elkötelezte magát az ökumenizmus útján. És a pápaság, *a péteri szolgálat mint a látható egység jele*, a zsinat óta olyan képet kezd ölteni, amely nem az egység akadálya, hanem az egység közvetítője.⁸ A jövő egységben természetesen helyet kell hagyni a jogos pluralizmusnak, hiszen az igazi egység nem beolvaszt, hanem differenciál, megőrzi az egyes összetevők színes gazdagságát.

---

⁸ Lásd teológiai tanulmányomat a *Távlatok* 9. (1993. húsvéti) számában: *A pápaság: akadály vagy remény az ökumenizmus útján?* <http://www.tavlatok.hu/38elottiek/tavlatok09.htm>
Az 1998. október 3-i tanulmányi napot a Katolikus Teológia Európai Társasága (*Association Européenne de Théologie Catholique*) francia nyelvű belga tagozata szervezte. A kollokvium anyagát a párizsi Cerf kiadó tette közzé Paul Tihon bevezető tanulmányával: *Changer la papauté?* Cerf, Paris, 2000.